

บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
ในชุมชนเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙

The Role of Sangha to Promote virtues and Morality
in Community of Sangha Region at Section No. 9

ชาญชัย ฮวดศรี *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน (๒) เพื่อศึกษาขั้นตอนและวิธีการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบล ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ จำนวน ๓๗๒ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า (Rating scale) และแบบคำถามปลายเปิด (Open-ended) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

๑. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันครอบครัว พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทโดยได้มีการดำเนินการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งของคนในครอบครัวในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการเมืองการปกครอง พบว่าพระสงฆ์มีการช่วยเหลืองานของทางราชการ ด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ

* อาจารย์ประจำ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น

๓. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันศาสนา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาท ในการสร้างความรู้สึกที่ดีโดยการออกบิณฑบาตทุกเช้าและรับกิจนิมนต์ไปทำบุญบ้านของญาติโยม

๔. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันการศึกษา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาท โดยการเป็นพระสอนศีลธรรมในศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๕. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันเศรษฐกิจ พบว่า พระสงฆ์ให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิตนักศึกษาต่างท้องที่ที่มาศึกษาเล่าเรียน การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาไข้ และให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้แก่ประชาชนที่ขาดเงินปลูกที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับมากที่สุด

๖. บทบาทการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันนันทนาการ พบว่า พระสงฆ์ มีบทบาทโดยการเขียนบทความเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแพร่

๗. แนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน ได้แก่ สถาบันทางสังคมต่างๆ ควรมีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้มากขึ้น พระสงฆ์ผู้ปกครองและผู้นำชุมชนต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มีการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคเอกชนและภาครัฐบาลอย่างจริงจัง และสื่อมวลชนควรนำเสนออย่างมีความรับผิดชอบต่อจิตสำนึก จารีตประเพณีและวัฒนธรรมไทย

คำสำคัญ : การส่งเสริม; คุณธรรมและจริยธรรม; บทบาทของพระสงฆ์

ABSTRACT

The purposes of this research there are (1) To study the role of Sandha in the way of promoting virtues and morality in community. (2) To study the step and methods of promoting virtues and morality. and (3) To study the problems, troubles and the way to solve them in the way of promoting virtues and morality. The sample of this research there are Sangha region at section no.9 were 372 monks. The instruments using in this research were Rating Scale Questionnaires and open-ended. The statistic for data analysis included frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research finding that :

1. The role of promoting virtues and morality in the family institute was found that monks had the role as conciliator to suppress the conflict of family in community at the most level.

2. The role of promoting virtues and morality in the political government institute was found that monks had governmental help, assisting people and national security

3. The role of promoting virtues and morality in the religious institute was found that monks had the role to create good senses for laity by going for alms in the morning and accepting the invitation for making merit of people.

4. The role of promoting virtues and morality in the education institute was found that monks had the role as being Dhamma teacher at the educational center of Buddhism on Sunday.

5. The role of promoting virtues and morality in the economic institute was found that monks had the role to give the dwelling place to students outside the city, to give the dwelling place to persons who came for meditation, to give the place to living or rent by cheap cost to poor family in the purpose of building house

6. The role of promoting virtues and morality in the entertainment institute was found that monks had the role to write many articles published on newspaper, to compose the Dhamma books for Buddhist propagation.

7. The way to solve problems of lacking virtues and morality in community were; many social institute should provide on virtues and morality must be the good idol, should get promotion and support from the private and government conscientiously and mass media should present them with responsibility to consciousness, tradition and Thai culture.

Keywords : Promotion; Moral and Ethics; The Role of the Clergy.

บทนำ

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้มีส่วนสำคัญกับสังคมไทยมาโดยตลอด โดยจัดเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่งและได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทุกวันนี้พระสงฆ์มิได้ทำเฉพาะหน้าที่ในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังได้ทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆหลายด้านด้วยกัน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๓๕ ได้ระบุถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันไว้ ๖

ภารกิจ คือ งานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนาธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ ทั้งเป็นบทบาทหลักที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางแก่พระสงฆ์ได้นำไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พระศาสนา เป็นบทบาทหลักดั้งเดิมแต่พุทธกาลที่พระองค์ทรงตรัสรู้ เริ่มเผยแผ่พระธรรม ได้มอบหมายภารกิจแก่พระสงฆ์สาวกให้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”^{๖๑} พระพุทธดำรัสดังกล่าวพระองค์ทรงตรัสไว้เป็นหลักให้แก่พระสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวในการแสดงหน้าที่และบทบาทมิให้คลาดเคลื่อน^{๖๒} พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังคงทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาทั้งในการศึกษาธรรมและนำธรรมที่ตนได้ศึกษาแล้วไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้รู้ตามและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นั่นเป็นลักษณะบทบาทที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมะ และชาวบ้านก็ให้การอุปถัมภ์ค้ำชูพระสงฆ์ด้วยปัจจัย

ในปัจจุบันปรากฏว่า สภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งเป็นเรื่องวัตถุ และส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประสบความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ ประชาชนเป็นหนี้สินต้องพบกับความยากจน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่เคยอยู่อย่างสงบสุขในอดีตนั้น ปัจจุบันต้องดิ้นรนแสวงหาทรัพย์สินเงินทองมาเลี้ยงชีวิตและครอบครัวอย่างยากลำบาก พึ่งตนเองไม่ได้ ครอบครัวแตกแยก ทำให้วิถีชีวิตของคนเริ่มเหินห่างจากศาสนามากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาด้านศีลธรรม ปัญหาสังคม และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น อันเป็นผลมาจากการขาดการพัฒนาทางศีลธรรมจรรยาอันดีงามทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจให้ควบคู่กันไปกับความเจริญทางวัตถุ^{๖๓} โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเป็นบุคลากรในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต จาก

^{๖๑} พระมหากฤษฎา นันทเพชร, “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๖.

^{๖๒} พระมหาโยธิน ละมูล, “บทบาทพระสงฆ์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์และนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**, (บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑.

^{๖๓} วิโรจน์ ธาระพุฒิ, “ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

ผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (๒๕๔๙) และผลการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษารวมทั้งสถาบันต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมและการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน^{๖๔}

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องรับและเพิ่มบทบาทจากอดีตที่ทำงานในเชิงรับ เปลี่ยนเป็นเชิงรุกให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาวะสังคมที่มีลักษณะเช่นนี้ คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องหันมาเน้นบทบาทในด้านนี้ และให้ความสำคัญมากขึ้นด้วยการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาคุณภาพทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่จักต้องได้รับการเน้นหนักเอาใจใส่เป็นพิเศษ โดยเฉพาะในชุมชน ซึ่งเป็นอยู่ใกล้ชิดกับวัดและพระสงฆ์ หากชุมชนได้รับการคุ้มกันที่ดีด้วยการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมเพียงพอแล้ว เช่น การมีความเอื้ออาทรต่อกัน การเสียสละต่อส่วนรวม ย่อมนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้ และเป็นความเข้มแข็งในการพัฒนาประเทศชาติด้วย

ในเมื่อการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเช่นนี้แล้ว การที่พระสงฆ์หันมาปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเพื่อพัฒนาชุมชนในด้านคุณธรรมจริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้คลุกคลีใกล้ชิดกับวงการคณะสงฆ์ และรับใช้ในการกิจของคณะสงฆ์หลายอย่างมาโดยตลอด จึงต้องการที่จะศึกษาว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนอย่างไรบ้างมีกิจกรรมและปัญหาอุปสรรคในดำเนินบทบาทของพระสงฆ์อย่างไร

ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด พระสงฆ์ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่พระสงฆ์มีบทบาทด้านการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชนในการปลูกฝังการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้อยู่ร่วมกันเกื้อกูลกันในชุมชน พระสงฆ์มีบทบาทด้านการช่วยพัฒนาชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้พระสงฆ์ยังมีบทบาทในด้านการช่วยบรรเทาปัญหาและมีส่วนช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตใจของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ถือเป็นงานสังคมสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง ถือเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเน้นด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ล้วนแล้วพระสงฆ์ต่างมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาส่งเสริมในการเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นอยู่ร่วมกันอย่างสงบและสันติ

^{๖๔} พรชูลี อาชะอำรุง และคณะ, การศึกษาบทบาทนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กระทรวงวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๕.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมด้านส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน
๒. เพื่อศึกษาขั้นตอนและวิธีการดำเนินกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม
๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พระสังฆาธิการที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบล ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๙ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๕,๒๒๑ รูป โดยผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะเจ้าอาวาส และเจ้าคณะตำบล ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๕๐ เท่านั้น ประชากรทั้งหมดข้างต้น ได้มาจากการสุ่มตัวอย่าง การปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ซึ่งได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด

๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพระสงฆ์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนในเรื่องต่อไปนี้อย่างไร ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจะได้รับข้อความคำถามเหมือนกัน โดยผู้วิจัยจะแบ่งบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน โดยผ่านทางสถาบันทางสังคมทั้ง ๘ ด้าน ตอนที่ ๓ เป็นคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม

๓. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือการวิจัยที่ได้นำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งที่เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ ดังนี้

(๓.๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ

(๓.๒) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

(๓.๓) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ตอนที่ ๓ เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหา ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Contents Analysis) แล้วจัดเรียงตามลำดับความสำคัญ โดยการหาค่าร้อยละ (%)

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและความคิดเห็นที่มีต่อสังคมปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถามตอนที่ ๑ พบว่า พระสงฆ์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเจ้าอาวาส (๗๙.๖%) ส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี (๓๙.๒%) และน้อยที่สุดคือผู้มีอายุระหว่าง ๓๐-๔๐ ปี (๙.๗ %) เท่านั้นส่วนใหญ่มิได้มีสมณศักดิ์ (๕๓.๕%) ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้จบนักธรรมชั้นเอก (๗๕.๓%) น้อยที่สุดคือผู้จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (๑.๓%) มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ๑๖-๒๐ ปี (๕๒.๒ %) ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด (๓๖.๓ %)

๒. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ ๒ ซึ่งถามความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่า พระสงฆ์จะมีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนในสถาบันการศึกษา และในด้านอื่นๆ ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนในสถาบัน สถาบันนันทนาการ สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันการเมืองการปกครอง ที่ใกล้เคียงกัน ส่วนลำดับสุดท้ายคือ บทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนในสถาบันสื่อมวลชน

๓. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในแบบคำถามปลายเปิด สามารถสรุปปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขบทบาทของการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ได้ดังนี้

๓.๑) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ได้แก่ สภาพสังคมไทยมีความห่างไกลจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา จึงทำให้คุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของคนในปัจจุบันลดน้อยลงไปอาจเป็นเพราะรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะถูกเทคโนโลยีแทนที่ไม่เข้าใจในเรื่องของคุณค่าทางจิตใจและการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การขาดคุณธรรมจริยธรรมเกิดจากผู้นำขาดการเอาใจใส่ดูแล และเกิดจากวัฒนธรรมและค่านิยมแบบตะวันตกเข้ามา และเลียนแบบ ซึ่งบางครั้งไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

๓.๒) สาเหตุที่ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนของท่านไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ได้แก่ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เกิดจากการทำไม่จริง ขาดอุดมการณ์ และมุ่งคำตอบแทนมากเกินไป ขาดความร่วมมือการช่วยเหลือจากทางบ้าน จากชุมชน สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้คนมุ่งทำงานหาเงิน ไม่ใส่ใจหลักธรรม และปัจจัยทางด้านสื่อ และ

เทคโนโลยี การที่สังคมเป็นสังคมเปิดทำให้ประชาชนได้เข้าถึงการสื่อสารที่เปิดกว้างและรับเอาวัฒนธรรมจากสื่อต่างประเทศเข้ามาทำให้คนในสังคมโดยเฉพาะเยาวชนไม่สามารถแยกแยะสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี และในเรื่องของเทคโนโลยีที่เข้ามาถึงได้ง่ายทำให้เยาวชนได้รับสิ่งที่ดึงดูดในเชิงลบ และการอบรมสั่งสอนในครอบครัวและสถานศึกษาไม่เน้นไปในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม

๓.๓) แนวทางในการแก้ไขปัญหาการขาดคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ได้แก่

(๓.๓.๑) ครอบครัวควรมีการปลูกฝังเด็ก และโรงเรียนควรมีกิจกรรมให้กับนักเรียน หรือเยาวชนในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้มากขึ้น จัดหาครูพระเข้าไปอบรมคุณธรรมและจริยธรรม เปิดวิชาศีลธรรมตามวัดต่างๆ เพื่อให้ได้เข้าไปอบรมวิชาศีลธรรม สร้างแรงจูงใจในด้านศีลธรรมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วม และมีการส่งเสริมทางอ้อม เช่น การให้ภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนให้เป็นรูปธรรม

(๓.๓.๒) พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและหลายๆ ฝ่าย ในการจัดเข้าค่ายคุณธรรม การนั่งวิปัสสนากัมมัฏฐาน

(๓.๓.๓) ผู้นำในชุมชนจะต้องเป็นตัวอย่างที่ดีไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งต้องมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง

๓.๔) พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน ดังนี้

(๓.๔.๑) ด้านสถาบันครอบครัว เช่น พระสงฆ์ต้องเข้าไปแก้ปัญหาอย่างจริงจัง เช่น ทำงานเกี่ยวกับงดเหล้าเข้าพรรษา รมรงค์ให้คนงดเหล้าเข้าพรรษา พระสงฆ์ควรมีบทบาทเชิงรุกเข้าไปถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมให้แก่บุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว

(๓.๔.๒) ด้านสถาบันทางการเมืองการปกครอง เช่น ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานทางการเมืองหรือการปกครอง เช่น มีการเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมาอบรมหรือประชุมหารือกันเป็นบางครั้ง การรณรงค์สร้างความสามัคคี การไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ควรหันหน้าเข้าหากัน อย่างที่ผ่านมาแล้วให้มันผ่านไป เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขภายในประเทศ

(๓.๔.๓) ด้านสถาบันศาสนา เช่น ต้องช่วยผลักดันให้มีการนำวิชาศีลธรรมและจริยธรรมบรรจุลงไปหลักสูตรการเรียนทุกระดับ เช่น โอวาท ๓ คือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้ผ่องใส

(๓.๔.๔) สถาบันการศึกษา เช่น ส่งเสริมบทบาทการทำหน้าที่ครูพระสอนคุณธรรมจริยธรรมในทุกสถาบัน และสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมทุกด้าน เพื่อพัฒนาโรงเรียนสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

(๓.๔.๕) สถาบันเศรษฐกิจ เช่น พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการนำหลักธรรมมาช่วยกระตุ้นเตือนให้ประชาชนรู้จักพอเพียง ควรประหยัด มัธยัสถ์ ทำสิ่งที่ประโยชน์ต่อประเทศ

(๓.๔.๖) สถาบันสื่อมวลชน เช่น พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการร่วมมือกับสื่อมวลชน เพื่อสนับสนุนเผยแผ่หลักธรรมมะ หลักจริยธรรม เช่น การเทศน์ออกโทรทัศน์ทุกวัน การจัดทำสื่อเกี่ยวกับ สงฆ์ถ่ายทอดในสิ่งที่ป็นความจริง สิ่งที่ไม่เป็นความจริงก็ไมควรจะถ่ายทอดออกไป ควรจะหาสิ่งดีๆ ที่ พระสงฆ์ทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมมาเผยแผ่

(๓.๔.๗) สถาบันนันทนาการ เช่น พระสงฆ์ควรมีบทบาทในการให้ประชาชนหรือ เยาวชนเข้าชมรมต่างๆ เพื่อเรียนรู้สังคมร่วมกัน จัดภูมิทัศน์ให้ชาวบ้านได้เข้ามาพักผ่อนและศึกษาเรียนรู้ มี การจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรม

๓.๕) ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน ให้ประสบความสำเร็จ เช่น ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์การเสียสละ ความขยันหมั่นเพียรและ ความสามารถในการเข้าถึงสังคม การมีหลักธรรม ๔ ประการ คือ อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยัน ลุกขึ้นทำงาน อารักขสัมปทา พระสงฆ์ต้องมีความสามัคคี ความร่วมมือกันอย่างจริงจังและมีการพัฒนา คุณภาพของพระสงฆ์ที่จะเป็นวิทยากรในการเผยแผ่ ให้มีความเข้มแข็ง และให้การสนับสนุนบทบาทของ พระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชนอย่างเต็มที่

๓.๖) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมใน ชุมชน เช่น สภาพเศรษฐกิจ ที่มุ่งทำงาน ไม่มีเวลาว่าง เพราะประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มุ่งแต่ทำงาน มากกว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมยังไม่ทั่วถึง โดยสถาบันหลักต้องให้ความสนใจ และร่วมมือกันอย่าง เต็มที่หากมองเห็นถึงปัญหาก็จะสามารถแก้ปัญหาาร่วมกันได้

๕. ข้อเสนอแนะ

๑. ปัญหาสำคัญของพระสงฆ์ คือ พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถยังมีน้อย ประกอบกับพระสงฆ์ ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจน ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร จึงส่งผลต่อการเผยแผ่ หลักธรรมคำสอนต่างๆ ฉะนั้น จึงควรมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการส่งเสริมและพัฒนา ความรู้ความสามารถของพระสงฆ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒. บทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน อาจจะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น พระสงฆ์ยังขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน และบางส่วนขาด การดำเนินการอย่างจริงจัง หรือท้อแท้หมดกำลังใจเมื่อไม่ได้รับการตอบรับที่ดีหรือไม่ได้รับการสนับสนุน ขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ จากภาครัฐ ซึ่งภาครัฐควรมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของ งบประมาณอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง อีกทั้งยังควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ที่ชัดเจน และพระสงฆ์ยังไม่ได้

รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาในการเข้าไปสอนศีลธรรมเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานที่ ชั่วโมงในการสอน หรืองบประมาณที่ใช้สำหรับในการจัดการเรียนการสอน พระสงฆ์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาในการเข้าไปสอนศีลธรรมเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานที่ ชั่วโมงในการสอน หรืองบประมาณที่ใช้สำหรับในการจัดการเรียนการสอน ไม่ได้รับการสนับสนุนจากสื่อมวลชน เพราะรายการที่เกี่ยวข้องกับการเทศนาของพระสงฆ์หรือการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจะถูกจัดผังรายการไว้ในเวลาหลับพักผ่อนของพุทธศาสนิกชน

บรรณานุกรม

- พรชูลี อาชะอำรุง และคณะ. การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, กระทรวงวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙.
- พระมหากฤษฎา นันทเพชร. “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม”. **วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๐.
- พระมหาไยจีน ละมุล. “บทบาทพระสงฆ์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์และนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์”. **วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ๒๕๔๕.
- รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๔๙ : หน้า ๕.
- วิโรจน์ ธาระพุฒิ. “ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคมด้านการพัฒนาจริยธรรมของพระธรรมวิทยากรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.